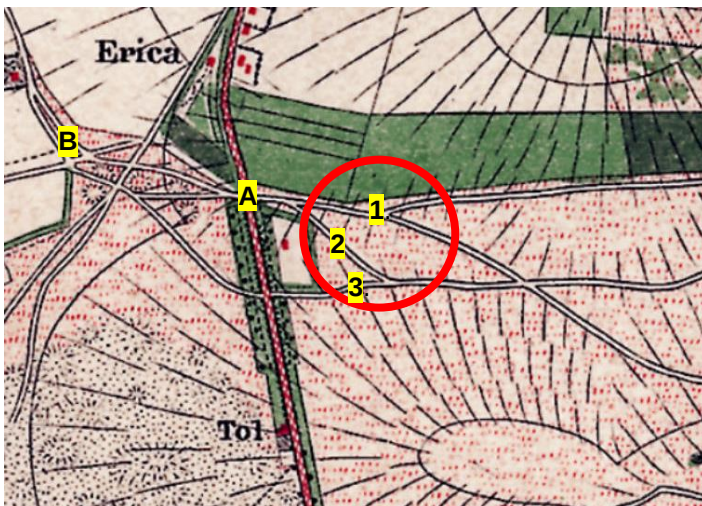

Bijlage 11 Cultuurhistorie

Ontwikkelingsgeschiedenis

De gronden binnen het plangebied waren vanouds in gebruik als heide. Langs de zuidzijde van het plangebied lag een slingerende weg, die later is omgevormd tot de Eikenlaan. Op enige afstand ten westen van het plangebied liep een zandweg in de richting van het dorp Bennekom. Nadat in 1845 de spoorlijn Utrecht-Arnhem gereed was gekomen, werd een gedeelte van deze zandweg omgevormd tot de Stationsweg. Daartoe werd het tracé tussen de nieuwe treinhalte en het dorp Ede rechtgetrokken en met een grindlaag verhard. Vanaf 1874 werden langs de Stationsweg gronden ter beschikking gesteld voor de bouw van voorname woningen. Deze strook in cultuur gebrachte gronden doorsneed de Ginkelse Heide. Aan de westzijde van de Stationsweg lag een oude schaapsdrift, die het begin vormde van de landweg richting de brink van Ede-Veldhuizen (huidige Schaapsweg). Om de schapen vanaf de oostelijk gelegen heidevelden naar deze schaapsdrift te kunnen geleiden, werd een strook gronden aan de noordzijde van de Stationsweg ingericht als schaapsdrift. Op onderstaande topografische kaart uit 1872 is zichtbaar dat twee landwegen van deze schaapsdrift door het plangebied liepen.

Aan het begin van de twintigste eeuw werd het heidegebied ten oosten van de Stationsweg in gebruik genomen als militair terrein. De fysieke begrenzing van dat terrein bevond zich direct ten noorden van de huidige Buurtweg. Omstreeks 1906 werden ten oosten van de Stationsweg twintig dubbele woningen gebouwd voor de huisvesting van gehuwde militairen. In deze periode verloor de schaapsdrift aan de noordzijde van de Stationsweg zijn functie en werd de Ericalaan aangelegd. Blijkens de oorspronkelijke bouwtekening (afb. 3) werd een landweg die onderdeel uitmaakte van de schaapsdrift geïntegreerd in de stedenbouwkundige structuur van het militaire buurtje en omgevormd tot laan. Deze laan - die op kaarten uit het begin van de twintigste eeuw wordt aangeduid als 'Nieuwe Laan' - liep in zuidoostelijke richting verder (tracé Eikenlaan-Nieuwe Kazernelaan) en vormde als het ware een ringweg rond de kazerne voor bereden wapens (Maurits Noord).

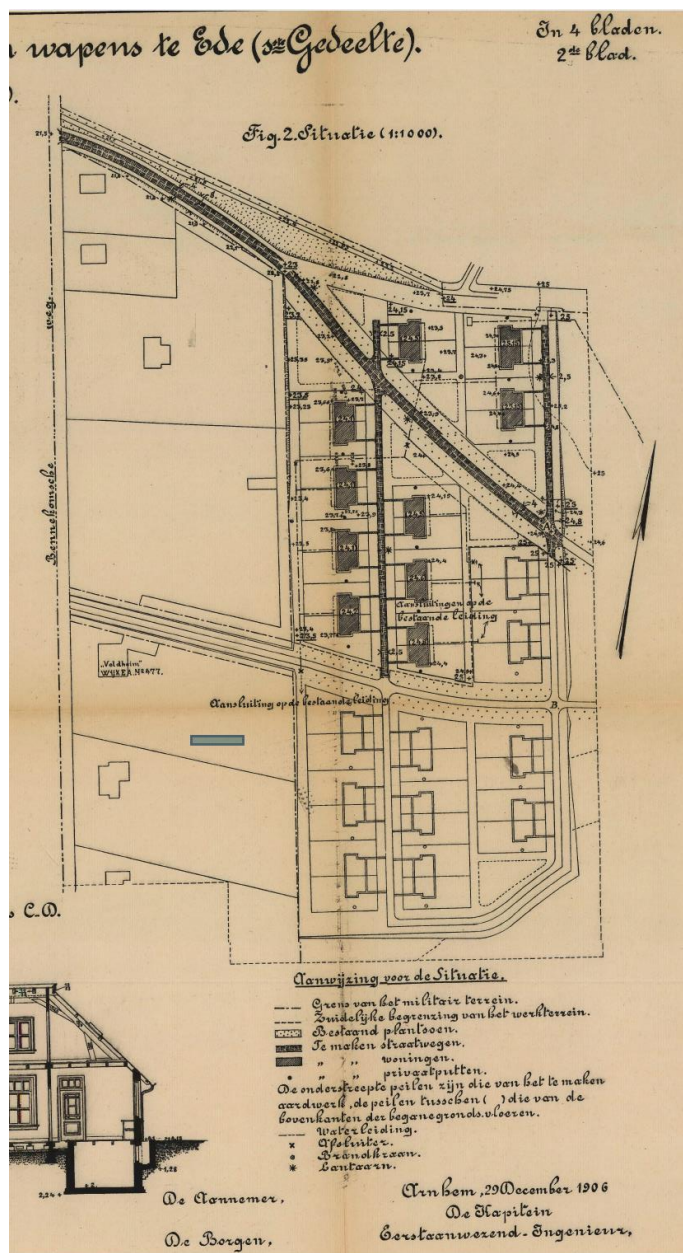

Afb. 1 Topografische kaart 1872 - ligging van plangebied is rood omcirkeld. De landwegen die onderdeel uitmaakten van de schaapsdrift zijn later omgevormd tot straten: 1. Buurtweg, 2. Nieuwe Laan en 3. Eikenlaan. Schaapsdriften: A. noordzijde Stationsweg en B. richting Schaapsweg

Afb. 2 Topografische kaart 1930 - ligging van plangebied is rood omcirkeld

Het militaire buurtje kenmerkte zich door een stedenbouwkundige opzet van twee parallel aan elkaar gelegen straten (Infanterielaan en Artillerielaan), die evenwijdig aan de Stationsweg werden aangelegd. De woningen werden met de voorzijde op deze straten georiënteerd. Ter ontsluiting werd aan de achterzijde van de bouwkavels een pad aangelegd. Twaalf dubbele woningen zijn bewaard gebleven en tegenwoordig beschermd als gemeentelijk monument. Deze panden hebben aan de voorzijde één bouwlaag, aan de achterzijde twee. De gevels zijn opgetrokken in roodbruine baksteen. Ze zijn voorzien van een afgeplat schilddak met steekkappen voorzien van wolfseinden. In het voorste dakschild bevinden zich twee dakkapellen.

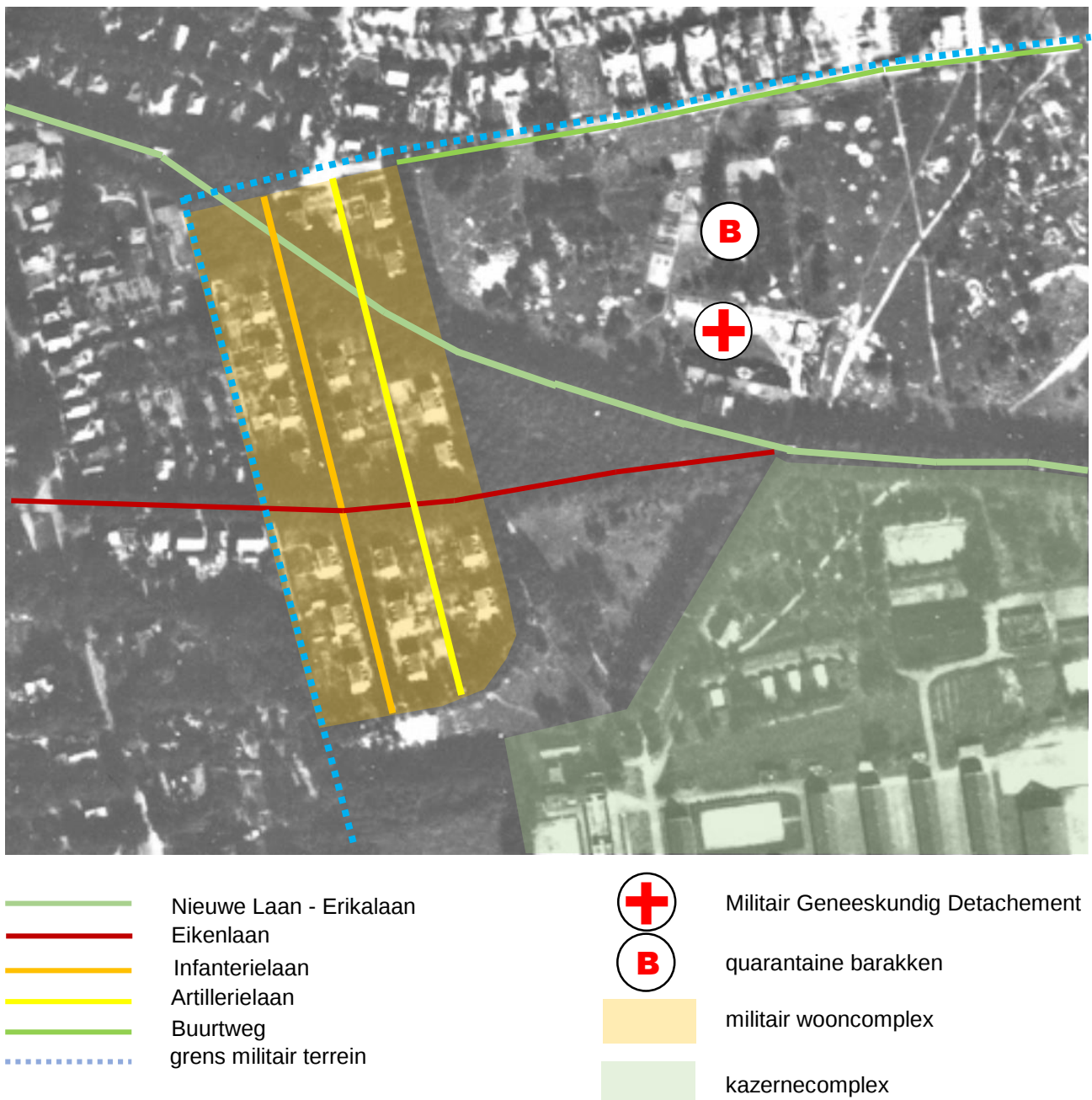

Afb. 3 Fragment bouwtekening "Het bouwen van kazernement voor bereden wapens te Ede - woningen voor gehuwde militairen" uit 1906. De locatie van De Klinkenberg is omcirkeld. (bron: Bouwarchief Ede identificatienummer 1906B0477)

In 1906 werd langs de Eikenlaan een gebouw van het Militair Geneeskundige Detachement (MGD) gebouwd. Het ontwerp voor dit apotheekgebouw werd vervaardigd door Kapitein Eerstaanwezend-Ingenieur Van Stolk, die vermoedelijk ook de ontwerper was van de militaire woningen en daarnaast met zekerheid van de grote artilleriekazernes Arthur Kool en Van Essen op het aangrenzende kazerneterrein. Het gebouw van het Militair Geneeskundige Detachement is enkele jaren geleden gesloopt.

Ten zuiden van de landweg die later werd omgevormd tot de huidige Buurtweg werden in 1907 twee houten barakken neergezet. De gebouwen werden gebruikt als ziekenbarakken. Na de Tweede Wereldoorlog zijn de barakken en het omliggende terrein in gebruik genomen als Defensiekwekerij voor de militaire complexen in Ede.

Tot het begin van de jaren vijftig van de twintigste eeuw bleef de ruimtelijke inrichting van het militaire terrein nagenoeg ongewijzigd. Op navolgende luchtfoto uit 1944 is de situatie in de omgeving van het huidige plangebied weergegeven, waarbij de hiervoor genoemde objecten, structuren en terreinen zijn aangeduid.

Afb. 4 Luchtfoto uit 1944

De eerste veranderingen vonden vanaf 1955 plaats, toen langs de nieuw aangelegde Van Heutszlaan een planmatige woonuitbreiding werd gerealiseerd. Ten noorden van de Van Heutszlaan en aan de Gen. Chasselaan werd een serie twee-onder-een-kapwoningen met flauw hellende zadeldaken gerealiseerd. De woningen hebben een sobere architectuur, staan op gelijke afstand tot de weg en hebben diepe voortuinen. Aan de zuidzuid van de Van Heutszlaan werden flats van vier bouwlagen met maisonnettes gebouwd. De gebouwen staan schuin ten opzichte van de weg met de kopse kant naar de weg georiënteerd. Op de koppen bevinden zich trappenhuisen die met een 'portico' zijn verbonden met garageboxen en winkelunits langs de laan. Dergelijke kleinschalige buurtvoorzieningen zijn karakteristiek voor de vroeg-naoorlogse buurten in Ede vanwege de nabijheid van het centrum. Tussen en achter de flats liggen collectieve groene ruimtes met bomen.¹

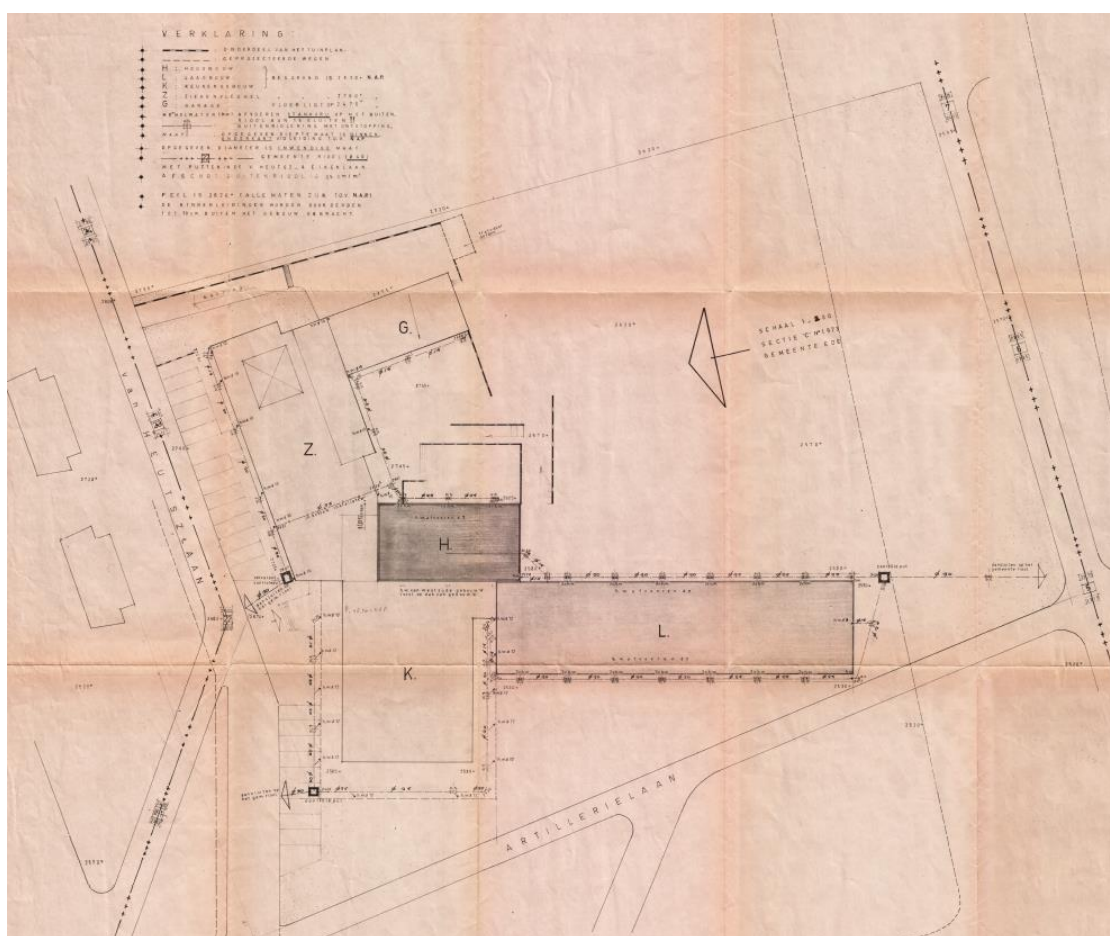
Op 15 december 1967 werd door de Nederlandse Centrale voor Huisvesting van Bejaarden een vergunning aangevraagd voor de bouw van een bejaarden-verzorgingstehuis langs de Van Heutszlaan. De bouwvergunning werd verleend op 29 februari 1968. Het ontwerp voor het bejaarden-verzorgingstehuis werd vervaardigd door Architectenbureau Corn. Nap en G.J.P. van Ede uit Arnhem. De aannemer die

¹ RAAP b.v. (2012): Sporen van ontwikkeling; een interdisciplinaire studie naar aardkundig, archeologisch, historisch-geografisch, historisch bouwkundig en stedenbouwkundig erfgoed in de gemeente Ede.

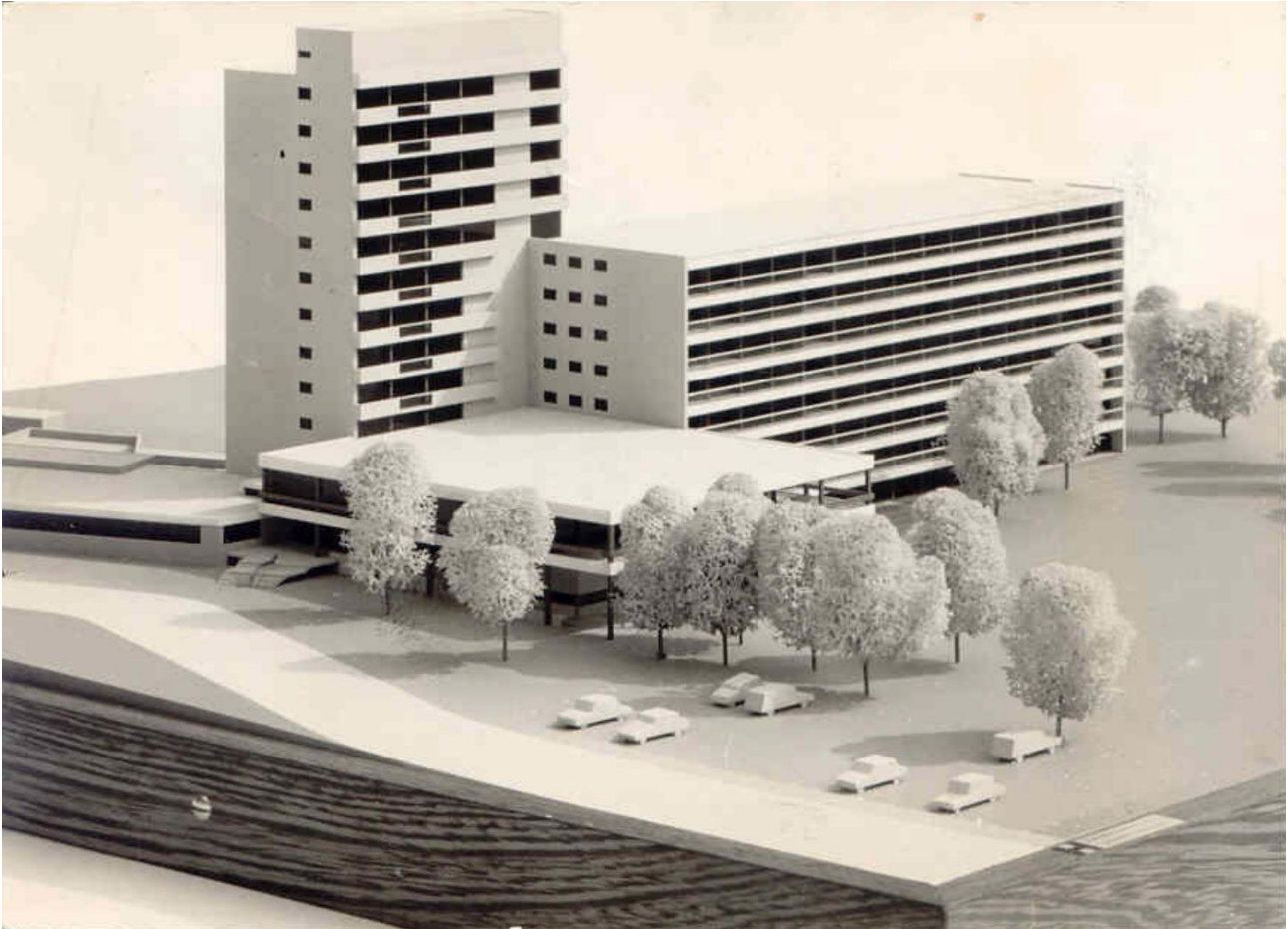
verantwoordelijk was voor de realisatie was de bouwcombinatie Wildeboer en Spijker uit Hilversum. De totale bouwkosten van het project waren geraamd op drie miljoen achthonderdveertig duizend gulden.

Het bejaarden-verzorgingstehuis is opgebouwd uit een woonflat met hoogbouw (H) in het centrale deel en laagbouw (L) aan de zuidzijde daarvan. Aan de noordoostzijde van de hoogbouw bevindt zich een ziekenvleugel met aula (Z). De aula is voorzien van een tentdak. Aan de zuidzijde van dit bouwdeel grenst een ondergrondse fietsenstalling met bergingen (G) die middels een hellingbaan vanaf de Van Heutszlaan bereikbaar is. Aan de westzijde van de hoogbouw ligt het keukengebouw (K). In de onderverdieping van dit gebouw bevinden zich functionele ruimten, zoals de grootkeuken, broodkeuken, spoelkamer en vuil- en schoonlinnenkamers. Op de begane grond van het keukengebouw zijn de recreatiezaal met podium, kleedkamers en een pantry ondergebracht; op de eerste etage een bibliotheek, biljardkamer, knutsel- en bewegingsruimte en tv-kamer. De entreehal van het bejaarden-verzorgingstehuis maakt onderdeel uit van het keukengebouw en verbindt de verschillende bouwdelen van het bejaarden-verzorgingstehuis. Vanaf de Van Heutszlaan is het gebouw toegankelijk door middel van een trappartij en hellingbaan. Aan de zuidzijde van de hellingbaan staat een betonnen balustrade met sgraffito-kunstwerk (pleisterlagen in verschillende kleuren).

De draagconstructie van de gebouwen bestaat uit een betonskelet. Kenmerkend voor de materialisatie is dat het opgaande werk merendeels is bekleed met aluminium panelen. Uitsluitend de gevels van gebouw Z en de borstwering van gebouw K zijn uitgevoerd in donkere baksteen.

Afb. 5 Bouwtekening van bejaarden-verzorgingstehuis "De Klinkenberg" uit 1968 (bron: Bouwarchief Gemeente Ede, identificatienummer 1968B0057)

Afb. 6 Maquette van bejaarden-verzorgingstehuis "De Klinkenberg" (bron: Gemeentearchief Ede, identificatienummer HME 323045)

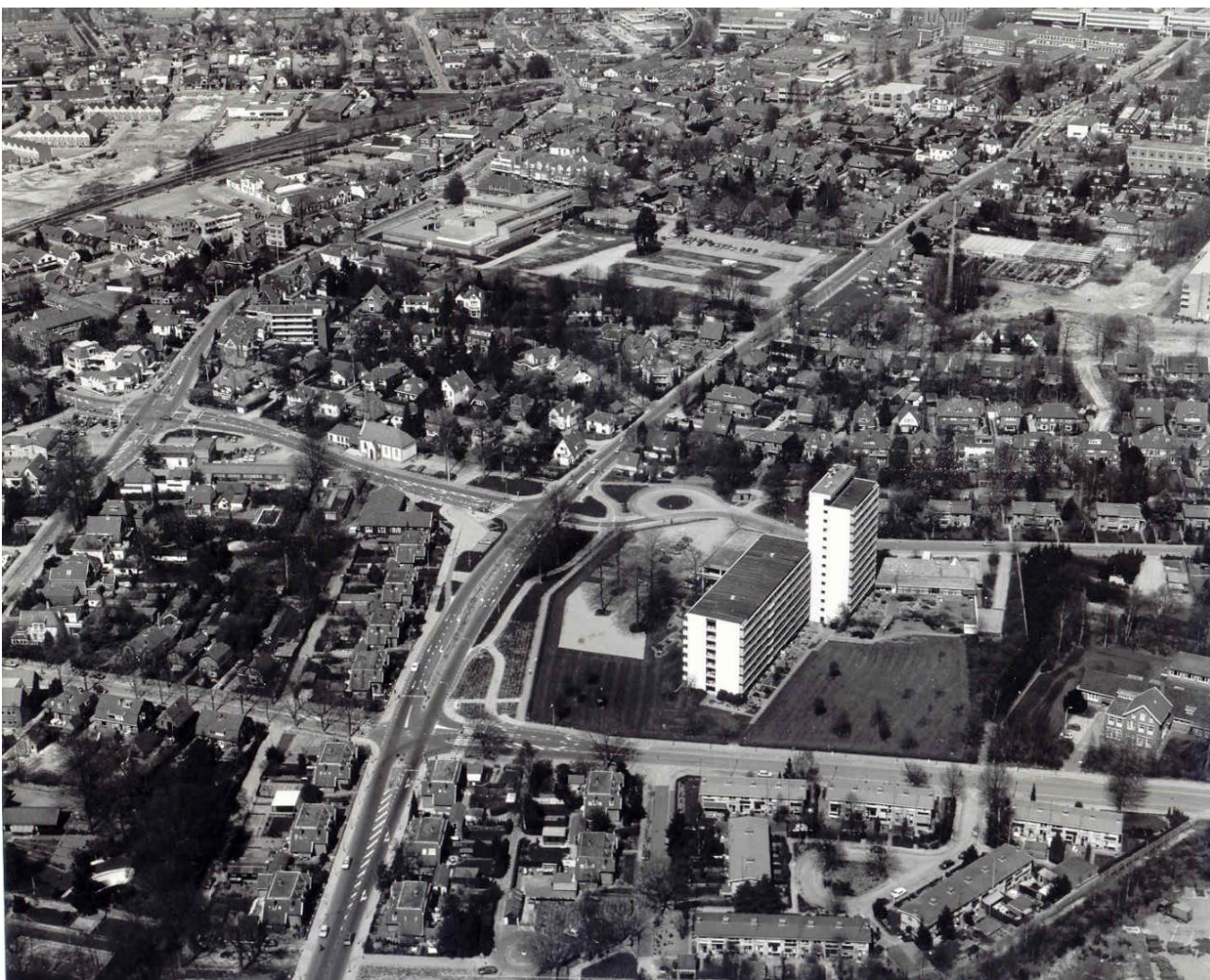
In 1970 werden ten behoeve van de bouw van het bejaarden-verzorgingstehuis vier dubbele woningen langs de Artillerielaan gesloopt. Aanvankelijk bleven alle woningen van het militaire wooncomplex die langs de Infanterielaan stonden gehandhaafd. Op onderstaande foto, die werd genomen vanaf de hoogbouw van het bejaarden-verzorgingstehuis, is de achterzijde van één van deze woning te zien. Links daarvan loopt de door eiken begeleide Nieuwe Laan. In het kader van de aanleg van de Klinkenbergerweg als hoofdverkeersader werden vier dubbele woningen aan het begin van de jaren zeventig van de vorige eeuw alsnog gesloopt. Het terrein tussen de Klinkenbergerweg en het bejaarden-verzorgingstehuis werd grotendeels ingericht als parkeerterrein.

Afb. 7 Foto vanaf de hoogbouw van het bejaarden-verzorgingstehuis (bron: Gemeentearchief Ede)

Afb. 8 De Nieuwe Laan voordat de bouw van het bejaarden-verzorgingstehuis "De Klinkenberg" startte. Op de voorgrond is aan de rechterzijde een gedeelte van de Infanterielaan zichtbaar (bron: Vereniging Oud Ede, identificatienummer HME 370320)

Afb. 9 Luchtfoto van bejaarden-verzorgingstehuis "De Klinkenberg" uit omstreeks 1975 (bron: Gemeentearchief Ede, identificatienummer HME 301910)

Afb. 10 Keukengebouw (links) en aula met tentdak (rechts)